

קורס ACI מס' 10: המדריך ללוחם הרוח

שלב שלישי בלימודי ה- *Madhyamika*

על פי שיעוריו של גשה מייקל רואק'

תרגום, עריכה והגשה

לאמה דבורה-הלה

כוכב יאיר, נובמבר 2005

שיעור 8 חלק ב'

(מנדלה)

צריכים גם להגיד את המנטרה. Idam, תחזרו אחרי, Idam goro ratna mandalakam niryatayami. שאלות על שיעורי הבית,

שיעור 3 שאלה 1: מהן ארבע החלוקות הכלליות בפרק השני של המדריך ללוחם הרוח?

א. זה היה כל העניין של האימונים המקדימים. כדי שנצבור כוח לפתח בודהיצי'טה. או שהמדיטציה תהיה טובה, זה אותם האימונים.

- אז הראשון היה מתן מנחות, יש לו שם את כל הפרק הנפלא שלו על מנחות.
- אחר כך קידות.
- יש לו אחר כך את כל הדיון על ללכת למקלט.
- ואחר כך טיהור.

שאלה 2: מהם האובייקטים הנעלים בתרגול של מתן מנחה? מי הם האובייקטים הכי נעלים לתת להם מנחה?

תלמידים: שלושת היהלומים.

מורה: שלושת היהלומים. זה דיברנו, אז את הפירוט תתנו בתשובה.

שלושה סוגים עיקרים של מנחה שמתוארים במדריך:

- דברים שהם ללא בעלים
- את הגוף שלנו
- ודברים ש אנחנו מדמיינים.

12 צורות של מנחה. תקראו בפסוקים, זה ישנו שם.

שאלה 5: איך מגן עלינו ללכת למקלט?

איך באמת מגן עלינו ללכת למקלט? בזה ש אנחנו הולכים למקלט לשלושת היהלומים, הליכה של ממש למקלט, מביאה לתודעתנו את האמונה שלנו, ואת ההבנה שלנו בכוחה של ריקות. כי שלושת היהלומים, מה שמשותף להם, זה או שהבודהה שהוא כל הזמן בריקות, או שההרמה, שזה ההבנה של ריקות, או שזה האריות שראו ריקות. אז כל זה מחזק בתודעתנו את המושג של ריקות, את ההבנה של ריקות, ואת האמונה בריקות, כל עוד לא ר אנחנו אותה ישירות. ההבנה של החוכמה הזו מאפשרת לנו להבין איך בזכות זה שנבין את הריקות של דברים, נפסיק להגיב עליהם בצורות התגובה הישנות והמזיקות. ובצורה כזו נפסיק לצבור קארמה שלילית, ובצורה כזו אנחנו נפסיק לסבול. אז ההליכה למקלט לשלושת היהלומים, היא על ידי שאנחנו, שמים את מעייננו במה שהם מיצגים, וזה החוכמה של הריקות. והחמלה תוסיפו לשם.

אחר כך בשיעור 6 היו שאלות:

שאלה 2, שיעור 6: זה הפסוק הנפלא (פרק 3, השמחה. זה פסוק 25): "ביום זה נתנה משמעות לחיי, והגשמה הברכה של ... " כל שורה של הפסוק זה תשובה - א, ב, ג, ד. כל אחת מהשורות.

- (א) אחד, זה שעשיו יש משמעות לחיי. פתאום לחיי יש טעם, הם נושאים פרי. זה אחד.
- (ב) שתיים, עכשיו אני מגשימה את הברכה של קבלת חיי אנוש. קודם לא ידעתי בשביל מה אני, למה אני בן אדם. ואיך אני אשתמש במתנה הזו שקבלתי. עכשיו אני מגשימה את הברכה הזאת שקבלתי.
- (ג) שלוש, עכשיו אני מצטרפת למשפחת הבודהות. אני עולה על דרך שבה אני אהפוך לבודהה. בזה אני מצטרפת למשפחה שלהם.
- (ד) וד', הפכתי ילדם של הבודהות.

מה ההבדל בין ג' וד' ג' זה מצדי, וד' זה מצידם. ג' - אני הצטרפתי למשפחה. וד' - הם צרפו אותי. הם פורסים עלי את חסותם. עכשיו אני מקבלת מאורם יותר, מחכמתם יותר, מברכתם יותר, כי אני נפתחתי.

[שיעור 7 שאלה 1]: ארבעה צעדים שונים, כשאנחנו חושבים איך הנגעים פוגעים בנו. זה כתוב בפסוקים.

- (א) יש פסוק שמתאר איך הם מותירים אותנו חסרי אונים.
- (ב) איך הם שולחים אותנו לסבל אינסופי. זה ב'.
- (ג) ו ג', איך הם היו אתנו מאז ומתמיד.

[פסוקים] 30-31 זה הם משאירים אותנו חסרי אונים; [פסוק] 32 - היו איתי מאז ומתמיד. ואחר כך יש את כל הסיבות למה זה לא נכון לפתח סובלנות כלפי הנגעים הרוחניים.

שאלה 5 בשיעורי הבית 7: כן, אז יש איזה רעיון שבודהיסטויה בחמלתו הרבה, לא שואף להגיע לנירוונה עבור עצמו, אלא רוצה שקודם יגיעו אחרים לנירוונה. מה מאסטר שנטידווה אומר על הרעיון זה? מה זה ניירוונה? - חיסול תמידי, חיסול בלתי הפיך של כל הנגעים. זה ניירוונה, חיסול כל הנגעים הרוחניים והזרעים שלהם. אם אני אומרת: אני לא הולכת לנירוונה עד שאחרים... לפני זה אחרים צריכים להגיע לנירוונה, זה אומר שאני הולכת ומחזיקה קצת בנגעים שלי, עד שאחרים יחסלו את שלהם. איזה הגיון יש בזה? אז בזה אין שום הגיון. זה אומר: אני אשאר עם כל הנגעים, כי קודם אחרים [יגיעו]. זה לא עוזר לאחרים אם אני מחזיקה כמה הנגעים. הדרך היחידה שאני יכולה לעזור, זה לחסל אצלי כדי שאוכל לעזור להם לחסל. שני דברים:

- (א) א' זה לא עוזר לאף אחד אם אני מחזיקה עדיין כמה נגעים.
- (ב) ב' כל עוד אני מחזיקה, אני לא יכולה להדריך אותם בדרך.

אז בקיצור מאסטר שנטידווה אומר, זה לגמרי הפוך.

צריך לא להתבלבל. יש את הנירוונה הנחותה, אדם שהוא מתרגל בהיבט הצר, שואף לצאת מסבל בשביל עצמו. הבודהיסטויה הוא לא בהיבט הצר, הבודהיסטויה הוא בהיבט הרחב. ההיבט הרחב, הוא לא שואף להגיע לנירוונה עבור עצמו, הוא רוצה להגיע להארה מלאה, ולהוציא את כל האחרים להארה. זה עלול להוביל לאי הבנה. האם זה אומר: אני לא שואפת להגיע לנירוונה אישית, אז אני הולכת לשמור כמה נגעים לעצמי? זה לא מה שזה אומר! אני שואפת כמה שיותר מהר לחסל את כל הנגעים שלי, אבל אני לא רוצה לעצור שם. יש מקום שבו אדם חיסל את נגעים, ומגיע רגע, בדרך הרביעית ב Gom Lam, שאדם במדיטציה, והוא כבר יכול לעבור, כבר יכול לעבור לעולם שכולו טוב. הוא כבר חיסל את הנגעים. הבודהיסטויה כבר חיסל את הנגעים וכבר יש לו כרטיס כניסה, והוא לא נכנס. זה שם אותו ברמה 8 של בודהיסטויה. הוא ממשיך להארה מלאה, הוא לא מפסיק שם. הוא לא מפסיק. אז הוא חיסל את ה nyun drip והוא ממשיך לחסל את ה she drip. אתם זוכרים, שני סוגי המכשולים!?

- מכשולים של נגעים רוחניים
- ומכשולים של ידע כל.

הוא ממשיך לחסל את המכשולים האלה. אבל אין פירושו שהוא ממשיך לשמור על הנגעים. אז יש כאן [צורך] לחסל את האי הבנה הזו.

למה גשה מייקל שם את השאלה הזו? הוא מאוד אוהב את השאלות האלה. מכיון שיש הרבה אי הבנה בנוגע לאיך פועל הבודהיסטווה. יש הרבה דעות - מה שהוא קורא dharma rumors - שאנשים אומרים: או.קי. אני בודהיסטווה גדולה, יש לי המון חמלה לזולת, ואני לא אלך לשם, אני לא אגיע לנירוונה לפני שאחרים יגיעו לנירוונה. אז הוא מאוד רוצה להוציא את האוויר מן הבלון הזה.

אני לא עוזרת לאף אחד אם אני שומרת נגעים. אני צריכה לחסל אותם אצלי כמה שיותר מהר, ככה אני אוכל לעזור לאחרים. מבינים לא נכון את המשפט, כי יש משפט כזה, הדלאי לאמה מצטט אותו: "כל עוד יש סבל בעולם, כל עוד יש סמסרה, הבודהיסטווה, נשאר פה". וזה נכון, אבל מה פירוש, "הוא נשאר פה"? - אין פירושו שהוא שומר נגעים. הוא לא הולך לו, ועוזב את האחרים. הוא מחסל את הנגעים, והוא נשאר עד שהוא לא גמר לעזור לכולם, הוא נשאר ומשרת את כולם. כל עוד יש סמסרה הוא משרת את כולם. בשביל הוא צריך להגיע להארה.

עכשיו אנחנו עוברים לדבר על השלמויות.

מה עושה הבודהיסטווה? הבודהיסטווה פועל להגיע להארה, נכון? הוא פועל קודם לפתח את השאיפה להארה, ואז הוא עושה את כל התרגולים המוקדמים שדברנו עליהם בשבוע שעבר. כדי לפתח את השאיפה להארה, וכדי להתחיל להביא את עצמו לשלמות של ישות נאורה.

איך מביא הבודהיסטווה את עצמו לשלמות? על ידי מה שנקרא פעולות של בודהיסטווה. קצת דברנו על זה על איך אנחנו יכולים לצחצה שיניים וזה יכול להיות משהו נייטראלי, וזה יכול להיות פעולה של בודהיסטווה. אז במקום לדבר על צחצוח שיניים, בואו נדבר באופן כללי על קטגוריות של פעולה שהבודהיסטווה מפתח ומשכלל כדי להגיע להארה, ללהיות בודהה. ומאסטר שנטידווה הוא התנ"ך לנושא

པ་རུ་ཏུ་ཕྱིན་པ།

הזה. ובאופן כללי, מה שאנחנו מדברים עליו, חזרו אחרי: parul tu chinpa. זו המילה הטיבטית, שבסנסקריט זו פרמיטה, תגידו: Paramita. paramita. זה שלמות. אבל אם מפרקים את זה:

Para - זה מעבר.

mita - זה מעביר, לעבור.

זה לעבור מעבר, זה אותו הדבר שמעביר מעבר. בטיבטית:

Chinpa - זה לעבור, לקחת.

parul tu - זה זה ל... ו par זה מעבר. כלומר, זה אותו הדבר.

בעברית אנחנו נקרא לזה שלמות. התרגום הוא לא מילולי בעברית, אנחנו הולכים בעקבות המסורת באנגלית. באנגלית אנחנו קוראים להם perfections. בעברית יהיה "שלמות". מה שהבודהיסטווה עושה, מה שהוא מתרגל, זה מה שאנחנו קוראים שיש השלמויות, או עשרת השלמויות, תלוי באיזה מיון מסתכלים.

אז אנחנו רוצים היום קצת להיכנס לנושא של השלמויות. לא נכנס לכולם היום. חלק כבר עשינו. בקורס 11 כבר עשינו חלק מן השלמויות. עכשיו קודם כל נמנה אותם, ונדבר עליהם קצת.

השלמויות האלה, האם יש לנו אותם? - well, אם היה לנו אותם, אנחנו כבר היינו בודהה. אז אנחנו מתרגלים את השלמויות, אבל אני מתרגלת את שלמות הנתינה למשל, אבל הנתינה היא לא שלמה עד שלא השגתי את החוכמה. אז במובן הזה, השלמויות הן משהו שפועל להביא לשלמות. הן משלימויות. השלמויות הן משהו שמביא לשלמות. אז שמן מבלבל. אז בואו נרשום אותן עכשיו.

ཕྱིན་པ།

1. אז הראשונה שבהן, אמרו אחרי: jinpa. זה שם די מקובל אצל הטיבטים, Jinpa. פירושו נתינה, או מתן. כשאנחנו עושים את "עד בוא הארתי אשים מבטחי"¹ אנחנו אומרים:

¹ תפילת המקלט.

**"תביאני זכותם של טובי מעשי
לכליל הארה למען כל הבריאה."**

מה זה ה"טובי מעשי"?- זה השלמויות. לפעמים אני אומרת, "תביאני זכותם של מתן והשאר." מתן זה [השלמות] הראשונה והשאר. אז זה לפעמים כתוב כך ולפעמים כך. Jinpa נתינה, זו השלמות הראשונה. זה התחום הראשון בו הבודהיסטווה פועל.

נותנים מה?- דברים חומריים, למי שצריך אותם, נותנים הגנה למי שצריך הגנה, נותנים אהבה למי שצריך אהבה. ונותנים דהרמה למי שפתוח לדהרמה. כרגע אנחנו נמנה ואחר כך נדבר קצת.

ཚུལ་བྱིངས།

2. השניה, אמרו: tsultrim. פירושו קוד המוסר או שמירה על הנדרים של המוסר. אנחנו נדבר על זה עוד מעט קצת יותר. לקחת נדרים, לשמור עליהם, מוסריות. **התנהגות אתית**, אתם יכולים לקרוא לזה. לחיות בצורה שהיא אתית.

བཟོད་པ།

3. אמרו: Supa .supa פירושו **אורך רוח**. אורך רוח, סבלנות, סובלנות, סיבולת. כל אלה.

བཟོན་འགུམ།

4. אמרו: Tsundru .tsundru זה **חדוות המאמץ**. מאמץ, חדוות המאמץ. גם לזה יש הרבה תרגומים. כל אחד מתרגם אחרת. Joyful effort זה איך שגשה מייקל מתרגם.

བསམ་བྱཏན།

5. אמרו: Samten .samten זה **שלמות המדיטיציה**, בעיקר הכוונה לפיתוח יכולת ריכוז.

ཤེས་རབ།

6. ושש, אמרו: Sherab .sherab היא **חוכמה**.

אז הבודהיסטווה, מתרגל, מתאמן להביא לשלמות את הנתינה שלו או שלה. את ההתנהגות האתית שלו או שלה, את יכולת הסיבולת או ההתמודדות עם קושי, או אורך רוח - Supa .Tsendru - חדוות מאמץ. Samten - יכולת ריכוז. Sherab - חוכמה.

אוקי אז יש לנו שש שלמויות. [מאורגנות] לפי הסדר הזה, ותכף נדבר על הסדר שלהן. אז פה אני מתרגלת נתינה. פה אני מתרגלת התנהגות מוסרית, התמודדות עם קשים, סבלנות, אורך רוח. עכשיו יש חדוות מאמץ, מה זה חדוות מאמץ? - זה לעשות את כל הפעולות של הבודהיסטווה בכיף. אתם יכולים לקרוא לזה "לעשות בכיף" בעברית. ארבע הוא דיסטריוטיבי, הוא חל גם על הקודמים, על מה שקודם לו, וגם על מה שבא אחריו. גם לזה צריך חדוות מאמץ, אחרת אנחנו ניפול בדרך, כי אנחנו יודעים שקשה להתחיל. Sherab הכוונה לרכישת שלמות החוכמה, הבנה של ריקות, שלמות החוכמה.

האם השלמויות האלה, הן מנטליות, או שהן תלויות באחרים? אם מישהו פיתח את הנתינה, למשל, לדרגת שלמות, האם זה משהו מנטלי או שזה תלוי באחרים? מה אתם חושבים, איך תדעו שאתם פיתחתם את שלמות הנתינה באופן מלא? נתינה עושה מה? - היא נותנת לזולת דברים חומריים, היא נותנת להם הגנה, נותנת להם הבנה, נותנת להם דהרמה. אז איך אני אדע שהגעתי לשלמות הנתינה? האם פירושו של דבר שיותר אין אף עני בעולם? - אז הנה מה שאומר לנו מאסטר שנטידווה, ותרשו לי לקרוא את הפסוק, **פסוק 9²** הוא אומר:

**אילו היתה שלמות נתינה
מותנית בחיסול כל עוני שיש,
אז כיצד השיגוה מגינים בעבר
אם עוד יש יצורים רעבים בעולם?**

מגינים זה מי? הבודהות. אז הוא אומר: אילו היתה שלמות הנתינה מותנית בחיסול כל עוני שיש, אז אם עדיין יש לנו יצורים רעבים בעולם, אז האם הבודהות השלימו את שלמות הנתינה? איך זה יכול להיות?

² עמוד 13 בטקסט המקור. ראה בקישור: <http://heart-dharma.org.il/C10/C10RootTextH.pdf>

הבודות מושלמים לחלוטין, זה ההגדרה של בודהה, מושלם לחלוטין. לא חסר כלום! שלם הכל הכל perfect, מאה אחוז perfect. אז מה התשובה? - שלא, זה לא תלוי בזולת. אז מה זה כן? - זה מצב מנטאלי. זה מצב שבו... [ב]פסוק 10, הוא עונה:

**למעשה זהו רק מצב תודעה,
שכן נאמר ששלמות הנתינה הנה
מחשבה השואפת לתת כל שיש
וגם כל תוצאות - למען טובת הבריות.**

אז מתי השלמתי את שלמות הנתינה? כשאני מוכנה לתת כל מה שיש לי למען הזולת. נכונות מוחלטת, מלאה. משהו בא ואומר שרוצה את העין שלי, אני נותנת לו את העין שלי.

יש סיפור על מאסטר אריידווה, שבא משהו.... ואמר: "תן לי את העין שלך", הוא אמר: "קח את העין". והוא.... מועך לו אותה. והוא כמעט איבד את הבודהיציטה שלו, כך הסיפור הולך, הוא כמעט איבד את הבודהיציטה שלו. אחר כך, כמובן, הוא התעשת, וחזר בו, ונשאר עם הבודהיציטה. ואחר כך אחרים שאלו אותו על זה, והוא אמר, אני רואה יותר עם העין האחת שלי, ממה שאתם רואים עם שתי העיניים שלכם.

תלמידה: זה אומר שהוא גאוותן.

מורה: לא, הוא מתכוון לעין החוכמה.

הוא שואל בפסוק 11:

**התוכל להביא דגים והשאר
למקום אשר אין בו כל הריגה?**

בעלי חיים, האם אתה יכול להוציא אותם שלגמרי לא יהיה הרג? מה שכתוב חזון אחרית הימים, נכון, בספר ישעיהו? האם אתה יכול לקחת את כל הדגים, ולקחת אותם למקום שלא יהיה בו הריגה? הוא אומר:

**נאמר ששלמות הנתינה פירושה
השגת מחשבה של ויתור ופרישה.**

זה לא שבפועל אין יותר אף אדם עני, ולכל אחד יש מה שהוא רצה אי פעם. זה לא זה, אלא, זה שאצלי יש נכונות מלאה, מוחלטת, מושלמת, לתת כל מה שיש למי שצריך.

עכשיו הוא עובר הלאה, והוא מחיל את אותו רעיון על שלמויות אחרות. זו של ההריגה, על איזה שלמות היא מדברת? הדגים? - על ההתנהגות האתית, על שמירת הנדרים.

תלמיד: בעצם יש כאלה שכאילו עוזבים הכל, הולכים מהבית, כאילו נתנו הכל, הם סיימו את שלמות הנתינה?

מורה: השאלה מה קורה במינד שלהם. מה שהוא אומר לך שזה לחלוטין מצב מנטאלי. זה שאין להם כלום, זה לא אומר שהם השיגו את שלמות הנתינה. השאלה היא האם הם הישגו את שלמות הנתינה בתודעתם? האם הם הגיעו למצב שבו הם מוכנים לתת כל מה שצריך לכל מי שצריך. נכונות מלאה.

מתי שלמות הנתינה תהפוך לשלמות? מתי הנכונות שלי לתת תהיה מלאה ומושלמת לחלוטין?

תלמיד: אם היא מלווה בחוכמה.

מורה: רק אם רכשתי חוכמה, רק אם אני מבינה ריקות. עד שלא ראיתי ריקות ישירות, השלמות היא לא שלמות. אז "שלמות" היא שם מטעה קצת. כי השלמות היא לא שלמות עד שלא הגעתי לשישית, והשלמתי אותה. עד שלא ראיתי ריקות ישירות, השלמויות הן לא שלמות. הנתינה היא לא שלמה עד אז. ולכן מה שדברנו בעבר, שקשה לנו לצבור חסד, בלי הראייה ישירה של ריקות.

פסוק 12

**אנשים איומים ממלאים המרחב,
לא ניתן לחסל את כולם.**

**חיסול מחשבה יחידה, זו של כעס,
שקול לחיסולם המוחלט!**

מה הוא אומר לנו פה? איך אני אדע שהשלמתי את שלמות הסבלנות, האורך רוח? אז עכשיו אני צריכה שלא יהיה אף אחד שמעצבן, אז אני צריכה לחסל כל מי שמעצבן. כל מי שמעצבן אני מחסלת. ☺ בשביל זה אני צריכה לעבוד הרבה, הוא אומר. כמה כאלה מעצבנים יש? "הם ממלאים את המרחב" הוא אומר. אז במקום לחסל כל אחד שמעצבן, הוא אומר, תעזבי אותם. לא שם העבודה. אצלך, בתודעה שלך, אם את מצליחה להפסיק להתעצבן, אין יותר מי שמעצבן אותך. חיסלת את כולם בזה שחיסלת את ההתעצבנות שלך. תחשבו על עומק החוכמה פה. מאיפה הם באים?

אם אני לא מתעצבנת יותר, אז מי מעצבן? אז אף אחד לא מופיע כמעצבן, ואז חיסלתי את כל המעצבנים.

הכל בא ממני.

הנה הוא אומר, [ב]פסוק 13:

**היכן זה תמצא יריעת עור כה גדולה
שתכסה את פניה של כל האדמה?
העור המצוי בסוליית נעלך
שקול לכיסוי כל פני האדמה.**

כן, יש קוצים, האדמה קוצנית, אז אנחנו נלך לכסות את כל האדמה? – לא, מספיק אם תנעל נעליים. תנעל נעליים! אם אתה לא מתכעס יותר, מי מכעיס?

תלמידה: איזה מטאפורה.

מורה: מקסימה, נכון!?

[פסוק 14]

**כך גם לא אפשרי שאוכל להפסיק
כל אובייקט חיצוני שיש בנמצא!
אך אם בליבי נטייה זו אפסיק,
מה צורך יהיה לי אז להפסיקם?**

על מי הוא מדבר עכשיו? – הוא מדבר על החוכמה. הוא אומר: איך אני יכול להפסיק כל אובייקט שיש בנמצא? למה הוא מתכוון להפסיק כל אובייקט? כל האובייקטים הם מה? – הם ריקים מלהיות

תלמידה: מקיום משל עצמם

מורה: מקיום משל עצמם.

אם אני רואה ריקות במדיטציה, זה מספיק, אחר כך אני רואה אוטומטית [את הריקות] של כל הדברים. Rochik, Rochik בטיבטית פירושו שלהכל יש טעם אחד. אדם שראה ריקות מבין. הכל אותו טעם, הכל אשליה, הכל ריק, והכל קיים רק בגלל ההשלכה שלי. והחיים נהיים חגיגה.

אחר כך הוא ממשיך בפסוק 15 את אותו רעיון:

**רגע יחיד של דעת צלולה
יביא אל הטוהר ואל כל השאר.
כל זה לא יוגשם ברוב עשייה
ורוב מלל שמקורם בחולשה.**

אותו רעיון. רגע יחיד של דעת צלולה. "דעת צלולה" מה זה? – זה מתייחס פה ל..

תלמידה: לראיית הריקות.

מורה: לראיית הריקות.

רגע אחד של ראית הריקות, יביא אל הטוהר. וזה, הוא אומר, "לא יוגשם ברוב עשייה ורוב מלל שמקורם בחולשה" - למה הוא מתכוון? - לא יוגשם בעבודה בעולם הקונבנציונלי, בעולם התופעות. אני אביא לטוהר, כשאני אפגוש את הטוהר אצלי. ואז העולם יופיע כטהור.

[פסוק 16]

**גם אם תתרגל תקופה ארוכה
אמירה של תפילות ומיני סיגופים,
אם תוסח דעתך לדברים אחרים,
לעולם משמעות עמוקה לא תשיג!**

כן. על מה הוא מדבר פה? - על Samten. הוא אומר: אתה יכול לתרגל המון זמן כל מיני תפילות וכל מיני אימונים אחרים - כל עוד לא השגת ריכוז, כל עוד אתה לא יכול לשמור ריכוז חד נקודתי על אובייקט, לעולם לא תשיג משמעות עמוקה, לעולם לא תראה ריקות. לעולם לא תראה מציאות אולטימטיבית, אם לא קודם פיתחת את השלמות של מדיטציה.

תלמידה: שלמות המדיטציה לא מתפתחת מהמון זמן תפילות?

מורה: הוא מתכוון שרק תפילות לא מספיק. את צריכה לפתח יכולת ריכוז. זה עוזר, וראינו שהוא ממליץ לנו לעשות את כל האימונים המקדימים. אבל גם לפתח [ריכוז], גם וגם וגם.

כן [פסוק 17]:

**אם סוד זה של הרוח לא תשכיל להבין,
סודה הנשגב של הדהרמה,
אזי גם אם תשאף כל אושר להשיג,
ואת כל הסבל למנוע, בכל זאת
תיאלץ להמשיך ולנדוד
שוב ושוב, ללא כל תכלית.**

כן, "סוד זה של הרוח לא תשכיל להבין" - על מה הוא מדבר? - על ריקות. על זה שאנחנו צריכים לפתח מדיטציה, כדי שנוכל לראות ריקות. ובלי זה, הוא אומר, אתה יכול לעשות המון דברים טובים, ולהתמלא בתקוות להשיג כל אושר, ובתקווה לחסל כל סבל, בכל זאת תמשיך לנדוד בלי תכלית. זאת אומרת, אתה תמשיך להתגלגל בגלגל הסמסרה, עד שתראה ריקות.

עד שלא רואים ריקות, אי אפשר לדעת כמה זמן ננדוד בסמסרה.

אי אפשר לדעת. זה הוא אומר, וזה כל החכמים אומרים. המטרה שלנו צריכה להיות, להביא את עצמנו למקום שבו נוכל לראות ריקות. בשביל זה אנחנו רוצים להיכנס לטנטרה כמה שיותר מהר, בשביל זה אנחנו רוצים להכין את עצמנו בקורסים האלה כמה שיותר מהר. כי טנטרה מזרזת את התהליכים האלה בצורה מדהימה.

(מנדלה)